

In de Didachè is de oudste traditie over kerkelijk onderwijs en liturgie bewaard gebleven.

RIEN VAN DEN BERG BEELD PIXABAY

Catechisatie uit de eerste eeuw

Er is een oeroud christelijk boekje, dat zo belangrijk was dat het maar **nét** geen bijbelboek werd. Merkwaaardig genoeg verdween dat boekje daarop totaal in de vergetelheid, totdat het in 1873 bij toeval werd herontdekt. De laatste jaren wordt het belang van het boekje ook in Nederland opnieuw ontdekt.

Het gaat om de Didachè (zeg: didakèh, oftewel: onderwijzing). Het is een heel klein geschriftje waarin aanwijzingen staan over welke keuzes je als christen moet maken in je leven, en ook over sacramenten en liturgie, over kerkregering en heilsverwachting. Athanasius van Alexandrië bespreekt in zijn beroemde Paas-

De lessen in de Didache zijn doorgaans glashelder, op het scherpe af.

brief uit 397 welke boeken en geschriften gezaghebbend zijn (canoniek, zeg maar tot de Bijbel behorend) en welke niet. Hij legt uit dat de Didachè **nét** die status niet verdient, maar dat dit geschrift wel behoort tot de boeken die je als christen lezen moet.

Dat geldt nog steeds, vindt zowel Arjan de Kok als Paul van Geest. Die laatste, hoogleraar kerk- en theologieschiedenis, schreef de inleiding voor de nieuwste vertaling van de Didachè (gemaakt door Vincent Hunink), De Kok vertaalde het boekje in 2014 ook al.

Twee goede vertalingen in een paar jaar tijd. Dat was weleens anders. De laatste vertaling van vóór De Kok dateerde uit 1967. En het duurde verhoudingsgewijs ook behoorlijk lang voordat de eerste Nederlandse vertaling verscheen, na-

Dopen door besprenkeling is een optie, zegt de Didachè. Maar, doe het bij voorkeur in levend water. Een rivier dus.

dat een priester de Griekse tekst in 1873 had herontdekt in een klooster in Istanbul.

losse teksten

Het verschijnen van twee vertalingen in korte tijd (die van De Kok beleefde twee herdrukken), geeft het belang aan dat we aan de vroege

kerk toekennen. De vertalingen zijn allebei goed – zeker als je in aanmerking neemt dat De Kok ICT-specialist en organisatiemanager is, heeft hij goed werk afgeleverd. Die van Hunink heeft op de vertaling van De Kok voor, dat hij duidelijk maakt wanneer er in het Grieks over jou of over jullie geschreven wordt. Bij De Kok is dat allebei 'u', waardoor het verschil tussen enkelvoud en meervoud wegvalt. Beide vertalingen laten ook iets onbelicht: dat de Didachè een composiettekst is: een tekst die is opgebouwd uit verschillende losse teksten, in de loop van de tijd gewijzigd en aangevuld. Hoewel de inleiders dat wel schrijven, oogt de tekst nu toch als de 'oudste' tekst van de 'oerauteur'. En het is maar de vraag of er één oer-tekst en één oerauteur geweest zijn. In de Didachè is de oudste christelijke traditie over kerkelijk onderwijs en liturgie bewaard gebleven. Dat is fascinerend genoeg.

pragmatisch dopen

Lees alleen al wat de Didachè schrijft over de doop. Moderne christenen kunnen daar nogal over bakkeleien. Gereformeerden kunnen grote conclusies verbinden aan mensen die zich laten overdopen, evangelischen kunnen de katholiciteit van de kerk tarten door de legitimiteit van de kinderdoop te ontkennen, en die overdoop juist als voorwaarde te stellen. De Didachè zegt eenvoudig: als je iemand doopt, doe dat dan bij voorkeur in levend water. Een rivier dus. Is die er niet, doop dan in een bassin met koud – dat is fris – water. Is dat niet voorhanden? Dan warm water. Is dat er ook niet? Besprenkel de dopeling dan eenvoudig drie keer met het water dat je wel hebt. In dat onderscheid kun je heel goed zien hoe dicht bij de Joodse cultuur die eerste christenen nog leefden. Maar de tekst toont bovenal

aan dat de vorm waarin gedoopt wordt, geen sjibbolet mag worden. Het eerste deel van de Didachè staat bekend als 'de twee wegen'. De weg van de christen is echt anders dan die van de heiden, en dat blijkt in de paktijk. 'Word niet iemand die zijn handen uitstrekt om iets te krijgen, maar ze intrekt als je moet geven. Bezit je iets door het werk van je handen, geef het dan als losprijs voor je zonden. Aarzel niet te geven, en mopper niet na het geven, want je zult weten wie de goede terugbetaler van je loon is.' Soms laten ze ook ruimte, of zijn ze zelfs een beetje raadselachtig. 'Geen mens haten, maar sommigen terechtwijzen, voor anderen bidden, van anderen meer houden dan van je eigen ziel.' De schrijver van de Didachè wil ons leren het leven van alledag te heiligen. Dat is het beluisteren meer dan waard. ■

Didachè.

DE LEER VAN DE TWAALF APOSTELN. EEN EERSTE CHRISTELIJKE GEDRAGSCODE. VINCENT HUNINK (VERT.) EN PAUL VAN GEEST (INL.). UITG. BREVIER, KAMPEN 2018. 80 BLZ. € 12,50 (GEBONDEN)

MATTEÛS, JAKOBUS EN DE DIDACHÈ

Wie zich in de tekstgeschiedenis van de Didachè verliest, kan eindeloos theorieën bouwen. Een theologische mode van de afgelopen decennia is, proberen zicht te krijgen op de 'gemeenschap' voor wie een bepaald boek geschreven is.

Die zoektocht is zeker bij de Didachè interessant, omdat het boek op een aantal punten verwant is met het Evangelie van Matteüs. Zijn die boeken in dezelfde 'gemeenschap' ontstaan? En zo ja, waar dan? En wanneer? Wie wat wil weten over deze zoektocht, kan terecht in een Engelstalig boek van de Nederlandse hoogleraren Huub van de Sandt en Jürgen Zangenberg (nieuwtestamentici aan de universiteiten van respectievelijk Tilburg en Leiden): *Matthew, James and Didachè Three related documents in their Jewish and Christian settings*.

Je ontdekt dan echter ook dat je al heel snel het domein van de speculatie betreedt. Het Evangelie van Matteüs werd traditioneel redelijk vroeg gedateerd (vóór de Joodse Opstand en de verwoesting van Jeruzalem), en in Joodse kringen in of dicht bij Israël. Maar als dat zo is,

hoe kan Jezus dan zo expliciet vooruitwijken naar die gebeurtenissen (profetie serieus nemen is niet wetenschappelijk)? Dus verschoof de datering naar ná het jaar 70 (de vernietiging van de tempel en Jeruzalem).

Maar dan is weer de vraag hoe het kan dat Matteüs zo weinig verwijst naar die dramatische gebeurtenissen. Reden om het Evangelie **nóg** later te dateren – als de eerste dreun van de vernietiging geweest is. Het is uitermate intelligente en interessante speculatie – maar speculatie.

Bij de Didachè gebeurt hetzelfde. Het is, constateerde Jürgen Zangenberg in het genoemde boek terecht, ondoenlijk om iets definitiefs te zeggen over de verhouding tussen Didachè en Matteüs. Heeft de Didachè de Evangelieschrijver beïnvloed? Of andersom? Of wortelen ze beide in eenzelfde (mondeline?) traditie? Is de Didachè ontstaan in Antiochië, het oudste christelijke centrum buiten Israël? Of in Egypte? Zangenberg, zorgvuldig wetenschapper als hij is, durft er niets concluderends over te zeggen.